

ПРОСЬВІТНИЙ ЛИСТОК

Видає Пресова секція полонених Українців табору Вецляр.

Виходить 5. 15. і 25. н. ст. кожного місяця.

Ціна одного примірника 2 фен.

Вецляр, дня 15. серпня 1916. р.

ПОЛОНЕНІ НА СЕЛІ.

Війна примусила познайомити ся між собою найширші маси народів воюючих сторін. По воюючим державам розсіяла ся в ці роки світової війни велика кількість жовнірів, де їм приходить ся черпати науку з чужого життя. Повнійша наука, розумієть ся, для тих, що попали до чужої землі, а не для тих, що на своїй землі бачуть чужих людей та з ними знайомлять ся, бо всю повноту життя людини можливо бачити тільки в її рідних обставинах. Тому то можна бути певними що наші полонені в Німеччині більш винесуть науки з німецького життя й знання самого народа, ніж тутешні Німці про нас. Також можна сказати, що й Німці в Росії більш почерпнуть із науки, як там живуть люди, ніж наші люди узнають про Німців та їх життя, стрівши ся дома з Німецькими робітниками. Але мусимо признати, що тут буде де яка різниця, в залежности від культурности, бо звісно, що від більше культурних людей завсїгди більше можна навчитися.

Наші полонені безперечно беруть на увагу все те, що бачуть і почувають, працюючи на чужині, а тим часом цікаво оглянути ся й на те, яке вони собою роблять вражіння на других та як про них говорять ті чужинці, серед котрих полонені живуть і працюють. Із німецької газети ми довідали ся про те, які думки Німців про наших земляків на роботах. Перш усього зазначаєть ся, що наші земляки на роботах в Німеччині мають можливість порівняти німецькі обставини життя та публичні порядки з рідними, з якого порівняння для них може вирости тривкійша користь, ніж із

проливу крові на війні. Далі характеризують нас, яке ми собою робим вражіння, такими словами: „Хто роздівляє Росіян, то може прийти до пересвідчення, що вони найбільше дитинні екземпляри людської породи без ніяких хитрощів. Вони багачко балакають, як школярі; розтратні, непрактичні, лакоми й у всім віддають ся на ласки своєї судьби без ніякої думки; веселого настрою й усе схильні до жартів. Роблять вони в лісі, то чуєть ся здалека їх шум і регіт; роблять коло сїна, то обкидають ся сїном, борють ся між собою, бігають навипередки, вправляють ся граблями, стрибаючи в гору або через кониці сїна; далеко через поле лунає їх регіт. А підходять наглядач, то зараз всі на місце й беруть ся за роботу, як би нічого й не було“. Підкреслюєть ся, що наш чоловік схильний є, щоб більше погуляти й не без хитрости для того, щоб промарнувати якийсь час. „От наприклад, здоровенному полоненому, хлопчик німець пояснює знаками, що треба заложити ярмо на волів та їхати з ними до ліса, але земляк удає дурного, не розуміє малого. Надурно стараєть ся хлопчак розяснити, що треба робити й закликає його руками й плечима до діла,—не розуміє. Маленьку люльку в зубах тримає й стоїть, закинувши куртку на лїве плече, в шапці на бакір біля лементуючого хлопчика. Аж ось надходить хазяїн. Гоп!—і спадає куртка на віз, а біле, різьблене ярмо на волів: зразу все зрозумів, як видно з кожного руху руки.

Сумна для нас характеристика подаєть ся слїдуючими словами: „У малих гуртках випадає

в очі дивовижний хід, так повільно з ноги на ногу, але з похиленими вперед плечима й зі спущеною трохи головою. Так не йдуть наші німецькі робітники, навіть як вони є утомлені. Коли ж біжать скоро, то нагодують ватагу, що часто чує над собою батіг“. Неприємно чути таку на себе критику по ході й по біганню, але приходиться задумати ся, що може й правда, що історичне життя таку відзнаку на нас положило. Хай дальша історія здійме з нас тавро пригноблення змие сліди довгої неволі!

Про співи говорить ся так: „Співають монотонно свої дуже сумовиті мелодії, подібні до на-

ших народніх пісень“.

Так складається поволі загальний погляд на нас. І коли цікаво й важко чужинцям знати про те, як ми думаємо про них, то так само мусимо признати, що цікаво й важко знати й нам, як чужинці думають про нас.

А найпаче нам, Українцям, треба дбати про те, щоб про нас йшла добра слава, щоб нас знали, як Українців, і знали з ліпшого боку характеру нашого народу й з боку його історичного життя та інтересів, бо се все непомітно впливає на користь нашого життя нині й у будучині.

Гончар.

Бідолаха.

Я родив ся в глухому селі чернігівської губернії. Так оповідав мені один знайомий. Батька я не памятаю, бо мені було всього півтора роки, як він умер. Мати теж умерла на сьомому році мого життя. Остав ся я круглим сиротою. Землі в мого батька не було, бо він рілляництвом не займав ся, а шив людям чоботи й жив у найнятій хаті.

Як умер батько, мати стала ходити на поденну роботу й з того ми жили. Але від тяжкої роботи мати скоро захворіла й померла. Остав ся я малим, заробляти не міг, за хату платити було нічим і мене господар виселив із неї. Опинив ся я серед вулиці. Гірко плакав я, блукаючи по ній та ніхто наче й не бачив мене, ніхто не хотів допомогти моїму горю. Не знаю, кільки б мені ще прийшло ся блукати так, якби Бог не наніс у село сліпця. Він бідолашний ішов собі, співаючи „Лазаря“, а я з плачем насупроти нього. Зачув він мій плач, підізвав, розпитував, чого я плачу й узяв мене до себе за поводаря. Із цим сліпцем я проходив чуть не вісім років, а потім він умер, дай Боже йому царство небесне, добрий був. Пожурив ся за сліпцем, та нічого не вдієш, треба, думаю, десь шукати другого хліба. І де я тільки не жив, поки мені наступив 22. рік. Спробував усякого хліба й добре узнав, як то він насущний дістається бідним людям і сиротам. Жив і в жидів і в панів, але в городі мені не трапляло ся бути. Із сліпцем я ходив тільки по близьким селам, а наймитом жив у своїому. Ніхто здавало ся й не знав про мене з начальства. Коли на 22. році кличе мене якось начальство у волость.

Пішов я й там довідав ся, що в осени маю ставити ся до війська. Я й думаю, як же про мене довідали ся. Діждав осені й мене взяли на

царську службу в салдати. Як узнав же я, що мене пошлють служити на Кавказ у город Тифліс, то аж зрадів, бо дуже мені хотіло ся узнати, як то живуть люди в городах. Про Кавказ же я чув дуже багато розповідок. Казали, що за його воювали цілих 60 років, що там города дуже гарні, багато винограду й люди не такі, як у нас на Україні. Отам, думаю, побачу так побачу! Приїхавши туди мене довго не пускали в город, а далі таки пустили.

Іду я вулицею, а очі так і розбігають ся: скрізь багатство та розкіш. От, думаю, город так город, не даром за його пролито стільки людської крові. Зразу йшов я серединою вулиці, але помітив, що тут не добре, бо пани на звозиках та на самоходах так і снують сюди та туди. Давай думаю, зверну під стінку, там не їздять тай рівніше. Звернув і пішов. Пройшов кільки кроків, аж ось на зустріч охвицер. Я звернув йому, віддав честь і хотів іти далі, але він спинив мене й каже: „Ти як смієш, болван, ходити тротуаром хіба ти не знаєш, що собакам і салдатам заборонено“? Накричав на мене й пішов.

Звернув я з проклятого тротуара й думаю, що за напасть, заборонено—а стань іти вулицею, то ще самоходи задавлять. Оце, думаю, в тім самім городі, що добули салдати своїми кістками й кривю й ходити заборонено.

Туга здавила мене за серце й я не знав, що робить і куди йти, не замів як і підійшов до якогось саду. Слухаю, аж там так реве музика, що аж сад розлягається.

Дай, думаю, зайду, послухаю, чи не повеселиться? Підійшов до воріт, коли там стоїть поліцай і каже: „салдатам заборонено!“.

Одвернув ся тай замислив ся: що ж таке салдат?..

Приїшов у казарму, а там саме вчать: „салдат єсть захитник царя, віри, отечества — за них повинен голову положити, коли прикажуть.

Так ось що салдат, думаю собі, та тільки якої ж віри я захитник, хто в мене її відбирає? А де ж моє отечество? Чи не та вулиця, де я ти-няв ся, плачучи сім років, чи та економія, де від тяжкої праці померла мати?

Нема в мене отечества. Значить я захитник тільки царя та панів його, щоб їм ніхто не мішав гуляти в саду, слухати музику, ходити по тротуарах та їздити на самоходах, а салдату й собакам заборонено. На щож хоч сказано, що собакам, коли я сам же бачив, як пані йшла тротуаром і вела на ланцюжку собаку?..

Так гірко зробило ся мені після цих думок, що аж заплакав.

Після я ще довідав ся, що салдату не можна

ходити в театр і їздити на трамваї. І здало ся мені, що на даремне я родив ся, що в салдата і города не роздивив ся й не узнаєш, як у ньому живуть люди.

А скільки я натерпів ся на тій службі, бо-дай і не згадувати!

Але терпів усе до кінця, думав, що хоч клан-тик землі вислужу в царя, хату поставить.

Кінчив службу й приїхав у рідне село. Роду ніякого, землі ні клантя, хати нема. Знову пішов я по наймах. Ходив, аж поки розпочала ся оця війна, куди мене й погнало начальство. Тепер я понав у полон і оце сиджу тут і думаю: що дасть мені цар за те, що я воював?

Так скінчив своє оповідання мій знайомий.

Захар Боязливий.

Сон невільника.

Минув день. Втомив мене труд і нудьга,
Надзиратель говорить мені:
Девята година—вже спати пора,
Схиливсь я на нарп у сні.

Заснув я і снить ся мені у ві сні:
Ангел мира над світом іде,
Дають буцім то волю братам і мені
І не довго нам ждати приїде!

Десь я на волі у рідній семі
З сестрою, з матусею плачем:
Скорше гадали ми будем в землі,
Нїж тебе, мій спну, побачим!

До серця голубить і батько старий,
Як голуб зрадів і воркоче:
— Тебе вже оплакали, синочку мій,
На віки матусні очі!

Так любо і мило у рідній сімї,
Веселая рідна хатина;
Радію, невільник, так я у ві сні
І плачу мов тая дитина.

Прокинувсь—ох, лихо! іще в полонї,
За дротом стоїть вартувий —
Болить моє серце і тяжко мені,
А сльози не ллють ся з очей!

Г. ТУМАН.

Схаменув ся.

Коли було послідне таборове віче, то я був тро-хи хорий, бо одержав із дому листа, із котрого до-відав ся, що моя жінка, Катруся, найшла сина, а я вже два роки як у полонї. Я не хотїв іти на віче, а ліг на матрасі й думав заспокоїти себе сном. Довго лежав, а заснути не міг і потім, як не тяж-ко було, а таки пішов на віче.

Не дійшов щеї до пляцу, де було віче, як мені зустрів ся земляк, котрий змусив мене забу-ти про свою Катрусю і про новорожденного сина, а пригадати про Катерину II.

Я ще здалека замітив земляка, як він виско-чив із гуртка віча, швидко біг, крутив головою і кричав до других товаришів, що він цему не ві-

рить. А на вічі говорив один товариш із полоне-них про поміщ., графів, князів і про всіх тих, котрі володіють величезною силою землі. Коли той зем-ляк, котрий кричав, що він не вірить, а сам тікав із віча, порівняв ся зі мною, я задержав його за рукав і спитав, що він чув і чого так скоро бі-жить.

Він нічого не відповів, а рвав ся від мене чуть не з бійкою. Не дивлячи ся на те, що він мав ся, я все таки де якими словами його заспо-коїв і він згодив ся дати мені відповідь, чому він не вірить і чому не хоче бути на вічу.

Відповідь його була така:

„Там кажуть, що поміщики міністри та князі

мають у Росії багато землі, котра їм прийшла ся даром та що вони на ній не робили й не роблять, а ми всі на них робимо, на їхню користь. Я цьому ніколи не повірю, бо де ти бачив такого дурного, хоч би й царя, щоб дав кому небудь землю даром, або де ти бачив такого чоловіка, щоб пішов на когось дармо робити?..

Я йому згадав для прикладу зразу Катерину другу. Розказав, що за 34 роки її царювання в Росії появило ся дуже й дуже багато поміщиків, котрі до сего часу числять себе законними володільцями землі й як нині їх спитати, де вони взяли землю, то певно, що кождий скаже, що це їх батьки та діди нажили своєю працею. А чи се правда? Ми знаємо, що коли Катерина друга насильством заволоділа престолом, то вона після того нагородила всіх тих, хто їй у тому насильстві помагав. Навіть лакей її отримав 1000 душ селян з землею. Багато також даром попало селян і землі в руки Катерининим любовникам, котрих вона дуже часто міняла; хоч нам і не слід мішати ся до її приватного життя, але мусимо, бо ті її любовники дуже дорого коштують робочому народові.

Перший її любовник був поручик Орлов, котрий отримав дарунків від Катерини за її царювання 45 тисяч душ селян із землею, а також дуже багато грошей і ріжних дорогоцінностей. Тому то й тепер нащадки Орлова, нинішні графи Орлови-Давидови володіють великими помістями в Саратовській і в інших губерніях. І таких багато було у Катерини, котрих вона нагородила землею з селянами й котрі тепер старають ся, як можна більше гнітити робочий народ та не давати йому просвіти й прав, що належать кождому громадянину. Поміщики добре знають, що коли народ темний, то тоді їм легше з нього витягати користь для себе й тому вони боять ся просвіти народу, щоб він не бачив свого кенського життя, не бажав кращого, не домагав ся прав. Поміщики задалегідь подбали про ті закони, по котрим, як хто скаже, що у міністрів та поміщиків багато землі, а в нас мало, що народ не має просвіти й

кругом кенські порядки, зараз шлють його на Сибір.

Тому то треба тут нам єднати ся, треба все узнавати, до всього прислухати ся й думати над тим самим. Тут нам треба хоть трохи де чого зрозуміти й коли ми вернемо ся до дому, то щоб знали, хто як і з чого живе. Коли ми будемо думати в одно, будемо одного бажати, то не пошлють нас всіх на Сибір, а можемо бути певні, що добємо ся хоч того, чого добили ся інші народи.

Не посів я ще всього сказати, що було на моїй думці, як мій земляк схопив мене за руку, кріпко пожав і мовчки пішов до бараку.

Віче вже скінчило ся, але на пляцу стояло багато товаришів гуртками, котрі поміж собою розмовляли. Я зовсім забув про свою Катрусю й про новорожденного сина, почував себе цілком здоровим і охоче пішов послухати, що розказують останні товариші. Балакали до тієї пори, аж поки не загравав рожок, і тоді тільки пішли по бараках.

На другий день я ще не успів устати з ліжка, як до мене прийшов той земляк, з котрим я так довго говорив, і каже:

„Ви учора мене спинили, як я біг із віча, я навіть лаяв вас, але ви все таки примусили мене з вами говорити та вислухати вас. Я прийшов перепросити Вас, бо я переконав ся, що ви правду казали мені вчора, й на вічі правду казали. Я цілу ніч не міг спати. Думки мені самі в голову лізли й я роздумав і бачу, що це все правда, бо й я живу на землі Сухомлінова, а самого Сухомлінова я й разу не бачив на тій землі. Це правда, що землю обробляємо ми, весь робочий народ, а працею нашою користують ся міністри та різні поміщики.

Дякую вам, що ви учора мене спинили й почали зі мною розмову. Тепер і я трохи зрозумів, що ми є також люди, котрі сотворені тим же Богом, і що ми повинні користати ся тим, що нам найбільш належить, а раніш я до цього не додумував ся“.

Х. Донецький.

Прокидайтесь, часу не гайте!

Годі вже спати вам, засліплені очі,
Вже крапці часи настають;
Розходять ся тучі темрявої ночі—
В серці живі струни бють!

Бачу здалека схід сонця ясного
І чую вже слово живе:

Підемо вперед, і для діла сьвятого
Там кде нас щастє нове!

Щоб щастє здобути, свободу і долю
Нам треба ще праці, науки й знаття—
Тоді ми добудемо народові волю,
Україні щастя й новеє життя! *Г. ТУМАН.*

Із таборового життя.

З початком жнив праця в таборі зменшила ся, а згодом і цілком припинено роботу в народній школі, Сільському господарі й інших організаціях, тоб то почались звичайні вакації. Товариші, що поїхали на жнива, матимуть, правда тяжко працюючи, таку чи иньшу розвагу, трохи спочинуть їх натружені голови, попсовані неволею нерви. З новими вражіннями повернуть вони після жнив до табору й з кращими надіями та завзяттям візьмуть ся за перервану працю. Але в таборі ще лишило ся чимало інвалідів та товаришів, що вертаючи з роботи, тимчасово пробувають тут. Щоб дати якусь розривку під час вакацій, влаштовують раз чи двічі на тиждень кіно. Кожного разу збираєть ся повно людей; відко, що люди дуже потребують хоч на хвилину забути сіре й непривітне життя невільника й щиро сміють ся, як побачуть щось веселе, смішне. Треба тільки побажати, щоб пояснення були більш вичерпуючі; особливо це потрібно для таких річей, як напр., драми, де без докладних пояснень годі зрозуміти щось навіть більш освіченій людині. Не знаю, на скільки практично це можна б здійснити, але було б дуже добре, як би перед кожною новою точкою програми пояснювано її в загальних рисах та щоб дальші пояснювання тільки доповнювали подробицями загальну картину.

Звертаємо увагу товаришів на те, що курити під час вистави не можна, щоб не затемнювати хмарами диму картин на екрані, та й взагалі не варто б курити у салі, як з пошани до Народного дому, так і тому, що там буває під час вистав багато людей хорих на груди чи горло, на яких безперечно шкідливо впливає дим тютюну, а потерпіти пів години до перерви без тютюну не так вже й трудно. Дуже гарно було б, як би товариші

виявляли свою пошану до Народного дому ще й тим, що, увійшовши до салі, здиьмали б кашкети, чи шапку, як це роблять їхні товариші по інших українських таборах, не кажучи вже про те, що цілком негіг'єнічно сидіти в душній хаті в шапці, чи кашкеті. Звичку сидіти в хаті в шапці, а також погану брудну лайку ми набули в салдатах і час уже нам позбутися всього негарного, що дала нам салдатина.

6. серпня заходами хору відбув ся духовний концерт, що складався з багатьох духовних пісень, серед яких було навіть скілька більших річий Бортнянського, як напр. „Блажен муж“. Концерт взагалі пройшов добре. Треба лиш зауважити, що хор для таких серйозних річей, як Бортнянського, був дуже замалий, всього, либонь, 18 чоловіка. Отже не диво, що лехко помічали ся найдрібніші дефекти, не маючи на думці, звичайно, когось то будь образити. Секрет успіху хору полягає перш за все в тім, щоб ні одна партія ані окремі голоси її не пересиплювали без потреби інших. Отже співаки повинні дбати, аби їхні голоси зливали ся в один м'ельодійний згук, а не віділяли ся, як це помітно було на останньому концерті. Це одно. Далі зверну увагу на те, що партії після своїх окремих павз приєднували ся до хору не дуже впевнено. Це теж лехко помічаєть ся збоку й хор, звичайно, на цьому теряє. Що до „Solo“, то якось так трапляло ся, що або перший тенор чи баритон заглушає другого, або навпаки. Краще виконували й „Solo“ й „futti“ баси, найслабше барітони, які власне співали тенорами. Та поминувши зазначені вище похибки, треба сказати, що концерт пройшов добре й ми мусимо бути вдячні товаришам співакам, що розважають нас своїми співами й підносять вгору пригніченого недолею нашого духа.

Вісти з Росії і зі світа.

Російсько-японська умова. Японська часопись „Ніші Ніші“ подає услівя російсько-японської умови, які підписав Сазонов:

Японія доставляє Росії воєнний матеріал до кінця війни, а за се 1) Росія відступає Японії східно-китайську желізницю на північ від Чан - Чун аж поза Харбін і право плавання по річці Сунгарі. 2) Росія об'легчує всім Японцям, що хочуть поселити ся у східній Сибірі, північній Сахалії, північній Манджурії й в області східно-китайської желізниці. 3) Росія відкриває у Владивостоці торго-

вельну пристань для Японії. 4) Колиб вибухли якісь неспокої у сфері російських інтересів на сході, на просьбу Росії заведе там лад Японія. 5) Якби Японія уважала за добре підійняти якусь акцію в Китаї, Росія признає Японцям найповнішу свободу ділання. Таким робом Японія зробила кориснішу умову за доставу оружжя, як за тяжку війну, яку вела з Росією.

Нова градіж. Берлінська часопись подає вість із Штокгольму: Бувший оберпрокурор св. синоду купив за один мільон воску до церков у Ро-

сії, а державна каса виплатила йому на основі пофальшованих квітів 60 мільйонів.

Пожари на фабриках муніципії. Та сама часопись доносить: Пожари російських фабрик муніципії знов поширилися. Не менше як 17 фабрик пропало одного дня в огні. В Петербурзі згоріла фабрика Обводніка, в Москві давня броварня Шамовнічевської. Вісім кольтів огневої сторожі надармо змагалися погасити огонь, попри се огонь внаслідок на сусідні склади оружжя. Один склад вартості два мільйони рублів вибухнув зі страшним лоскотом. Від того вибуху впало багато людей.

Втрати по стороні порозуміння подає копенгагське товариство, що займається соціальними наслідками війни в таких числах:

Белгія,	Англія,	Франція,	Італія,	Росія,	Сербія
убитих 50.000	285.000	885.000	105.000	1.498.000	110.000
ранених 110.000	512.000	2116.000	245.000	3.820.000	140.000
інвалід. 33.000	154.000	634.000	73.500	1.146.000	42.900

Про втрати Німеччини, Австро-Угорщини й Туреччини часописи відомостей не подають.

Резерви Росії. З Копенгаги пише один великий американський промисловець до німецьких часописів про настрій у Росії. Все вказує на те, що в Росії напружують останні сили, щоби привести війну до найскоршого рішення. Молодців і старих покликають на скорі, бо панує загальне переконання, що Росія не зможе витримати нового зимового походу. Підняли настрій успіхи на півдні. Поважні круги оцінюють положення песимістично, як довго німецький фронт на півночі стоїть непорушно. Російсько-японську умову вважають дипломатичним погромом Росії.

Переселення Галичан. До віденської часописи „Цайт“ доносять на основі київських журналів: З новозабраних повітів Галичини всю людиність виселяють російські влади до полуднево-російських концентраційних таборів без різниці віку й стану, покликаючи на мілітарні цілі. Але що залізничні заповнені раненими—гонять їх піхотою.

Росія лишає своїх союзників. Копенгагська часопись подає, що міністер фінансів Барк подав на засіданні міністрів внаслідок своєї подорожі за границю в справах кредиту. Він ставив умову Англії й Франції, що позичка 6 мільярдів, яку дістала Росія є безпроцентова. Дальший кредит доведення війни йому обіцяно, бо загрозив, що інакше Росія відступає від ведення війни.

Високий гість у Чернівцях. Втікачі з Буковини доносять, що до Чернівців мав приїхати царськими днями. День приїзду держався в найбільшій тайні. Цар мав замешкати в митрополитській па-

латі. Знято австрійського орла й видано наказ змінити всі вивіски українські й німецькі на російські. Аж ось нині населенню дано приказ 24 години остатися в помешканні з позаслонюваними вікнами. Вулиці обсадили шпалери салдатів, і високий гість переїхав через місто серед окликів „гур-ра!“.

Українці в Росії підіймаються. Із Штокгольму доносять, що в Петербурзі й Києві відкрила російська поліція тайні українські політичні організації. Вони утворили заговор у цілі оружного повстання в разі німецької інвазії. Від кількох місяців видавали вони агітаційні писання за самостійність України. Вони ширли пекуче домагання утворити з українських земель окрему державу. Нове відкриття самостійницьких змагань на Україні викликало в петербургських політичних кругах дуже велике збентеження. Много осіб арештовано.

Розрухи в області Кубанського козацького війська. Берлінська часопись доносить із Штокгольму: При поборі наймолодших річників тамашнього козацького війська прийшло до опору, а відтак до поважних розрухів. Тому, що місцева поліція не мала сили, вислано з околиці чотири кавказькі сотні до Катеринодару, які й здушили бунт, уживши оружжя. В Тифлісі теж вибухли криваві розрухи. Демонстранти кричали перед палатою Миколая Миколаєвича: „Доволі убивств! Наші беници превосходительних злодіїв“. Налічено 28 забитих, більше 100 ранених.

Знищення Волині з поворотом Росії. Зі Штокгольму доносять до берлінського „Місцевого Вісника“: Російський міністер війни подав писмо до міністра внутрішніх справ, яке говорить про знищення пороблені російськими військами в відбитій Волині. У меморіалі говориться, що похід наперед і уступлення, розпускає, як учить досвід, дисципліну у війську. Через те зрозумілі незвичайно великі ушкодження, які потерпіла Волинь. Однак тому, що знищення повстали майже виключно через російські війська, правительство обов'язане подбати про швидке відшкодування. На Волині в останніх чотирьох тижнях зруйновано зовсім 18 місцевостей і знищено 11.000 домів. Однайцять сіл підпалили російські війська, коли їх здобули назад. Наслідком насильств салдатів зрослося 17.000 тяжко ушкоджених жінок. Цивільні особи, котрі дають удержання своїм родинам по приході Росіян зникли зовсім. Ціле населення терпить велику біду, бо військова власть

забрала всі засоби поживи для війська. Місто Дубно виглядає, як купа руїн. Давнє рухливе містечко пусте. Дахи позаламлювані, стіни подірвані, шибби потовчені, плоти повалені, дерева постинані.

Настрій серед російського війська. Німецькі газети подають опис безприкладного героїства російського народу, рішеного на судьбу, яка б вона не була. За фронтом стоїть збірка рекрутів. Що забере німецький огонь гармат, то російська управа дожене з них на це місце. Як довго це буде, вони не питають, не жалують ся, ці селяни. Вони йдуть зовсім добре до штурму. Може будуть тільки ранені, то небавом відпочинуть, може упадуть—то найдуть мир на віки. Що говорять вони про будучність?—Нічого. Вони їдять свій хліб, зносять всякі суворі несподіванки й страхіття зовсім рівнодушно, самі з природи сильні й терпеливі. Офіцери є суворі: цілу компа-

нію вибив ротний командір по лиці, бо не добре стояла. Тільки серед старших підфіцерів чується: „По війні не віддамо ми свої ружжа, перше помалюємо *своїх Німців*“, на яких уряд зложив усі недостачі в інтендантурі, „а потім *усіх офіцерів*, але всіх“. В лазареті сказав один піп: „Мої діти, добре стоїть діло з війною!“—Та для подібних до тебе—закричали ранені, а один феєрверкер (ун.-офіцер) з Севостополя обложив його стусанами й викинув у двері. Тупо, сьміло, без тривоги наступають вони сї „малі сїрі звїрята“, як вони самі себе зовуть, на труни своїх попередників. Повалених вогнем німецьких гармат пожерає волинське болото цілими стосами—за ними йдуть другі, треті з таким самим чуттем на смерть. Кожного зворушує до глибини, коли бачиш їх упертість, їх силу, їх доброту, їх терпіння й їх гордість на своє побоевище. За що?—ніхто не знає!

Положення на фронтах.

(від 3—12 серпня 1916.)

Російська полуднево-західна армія натискала на австрійсько-німецькі лінії на полудне від Дністра. Завдяки переважаючій силі й японській артилерії захопили Росіяни Надвірну, Тисьменицю й дійшли до Станіславова. На Волині й коло Бродів положення не змінило ся. Головний наступ в сторону Ковеля відперли Німці. Німецькі часописи подають число втрат у Росіян на 750.000 і 24.000 офіцерів. До помочі австрійсько-німецьким військам прийшло військо турецьке.

На французькій терені велика офензива французько-англійських військ притихла, а головна діяльність боева обертається коло Вердену, де

ціле поле роїть ся від кратерів (ям, що вибили знаряди). Німці знов зблизили ся до твердині.

На італійському фронті вдалось Італійцям захопити гору замкову Гориції, головного міста над Сочою. З правого берега сеї ріки уступили Австрійці на лівий. Коло Сальонік має зачинати ся боротьба сими днями. Росія висилає туди свої війська на поміч Французам і Сербам проти Болгарів.

Готує Росія військо до наступу в Бесарабії в числі 300.000 і дала наказ чорноморському флоту бути готовим між Акерманом, а гирлом Дунаю. Румунія ще не рішила ся.

Переписка Редакції.

Тов. Х. Донецький: Оповідання „Схаменує ся“ поміщуємо, але иньше не підходить. Пишіть далі оповідання, на вірші не марнуйте часу.

Тов. Кислий: „Що треба“ нам не підходить.

Тов. Свідомий Українець: Пробуйте писати оповідання, за вірші не беріть ся.

Тов. Бобовський. Пишіть образки з таборового життя. У вас є обсерваційні здібности.

Тов. Добровольський. У вас змагання до гарної форми є головною річчю й через те не додержуйте змісту.

Т. т. Боязливий, Л. К-о, Х. Донецький. Просимо прийти до редакції й відібрати гонорар за свої писання.

Датки на редакцію

Від т. Боязливого	1 м. 90 ф.
„ т. Невідомого	0 м. 25 ф.
Разом	2 м. 15 ф.

Посмертні звістки.

Роман Прищепя, хлібороб, учень таборової школи, уродив ся 1884. р. на Чернігівщині, того ж пов., родину має в с. Білоцерковці.

Помер 15.серпня, від туберкульозу.

Василь Аркуша, уродив ся на Полтавщині, Хорольського пов. с. Березняки,

Помер 1. серпня від туберкульозу.

МІСЯЧНЕ ЗВІДОМЛЕННЯ кооперативної чайні за м. липень 1916 року.

П Р И Х І Д.

РАХУНОК КАСИ.

Р О З Х І Д.

	мар.	ф.		мар.	ф.
Решта на 1-е липня	1521	39	На закупку краму й майна	3176	10
Поступило за липень:			Винагорода членам управи, служа-		
Паєвого	110	50	щим, канцелярські й інші трати	246	50
Краму	8033	15	Боргу	5281	10
Датків	—	20	Звернено паїв	32	96
За ящики від товару	4	33	Видано дивіденди	211	44
Різних сум	6	02	На датки й фонди	59	14
			Решта на 1-е серпня	668	35
Білянс	9675	59	Білянс	9675	59

П Р И Х І Д.

РАХУНОК КРАМУ.

Р О З Х І Д.

	мар.	ф.		мар.	ф.
Решта на 1-е липня	1468	46	Продано за липень	8180	02
Поступило за липень:					
Краму	8011	49	Решта на 1-е серпня	2464	47
Зиск за липень	1164	54	Білянс	10644	49
Білянс	10644	49			

П Р И Х І Д.

РАХУНОК ЗИСКІВ І СТРАТ.

Р О З Х І Д.

	мар.	ф.		мар.	ф.
Валового прибутку:			Щоденно на робітників:		
За крам	1164	54	Какао	128	12
Пожертвовано на посуду чайні від			Платня робітникам і служащим за ли-		
командантури	70	—	пень	149	92
Знижки з рахунків	2	60	Зіпсованого краму	5	90
Від продажі банок і ящиків	4	33	Торгові трати	28	98
			Канцелярські прилади	53	90
Білянс	1241	47	Куплено майна	13	70
			Чистого прибутку за липень	860	95
			Білянс	1241	47

А К Т И В.

БІЛЯНС на 1-е серпня 1916 року.

П А С И В.

	мар.	ф.		мар.	ф.
У касі грошей	668	35	Капітали:		
Краму	2464	47	Паєвий	350	50
Білянс	3132	82	Основний	30	—
			Запасний	427	39
			Фондовий	138	27
			Борговий	941	77
			Датки	133	98
			Прибуток з минулих місяців	249	96
			Чистий зиск за липень	860	95
			Білянс	3132	82

Ч Л Е Н И.

	Членів	Сума паїв.
		мар. ф.
На 1-е липня було членів	723	270 30
За липень уписалося	240	110 50
„ „ виписалося	10	30 30
Членів на 1-ше серпня	953	350 50